

Elin Johansson

ÖLANDSTOKAR OCH NOLLÅTTOR

1.

Bo Kaspers Orkester har hakat upp sig i Havannas lurar.

”Vårt palats är ett fullkomligt kaos.”

Bo Sundström betonar kaos med hårt k och långt o och det liksom stör Havanna.

Hon lyfter blicken i rummet, ett gästrum som ska bli barnrum. Spjalsängen är monterad, hon har ställt flyttlådor framför för det räcker med vetskapen om att spjalsängen finns där.

Ett fullkomligt kaos är det runt henne. Men rummet är inget palats, snarare har flyttlådorna bildat mur och det blir som att hon inte hittar ut.

Vad ska jag göra nu?

Tanken återvänder till henne. Aldrig tycks hon bli fri den. Hon lägger handen över munnen och tystar gråten.

Inte igen.

Det tjänar inget till.

Senaste tiden har hon gråtit som om gråten vore kronisk och hon trodde nog att det skulle lätta trycket över bröstet, någon har sagt att gråt lättar. Men det hjälper inte, fast hon gråtit så mycket att det borde hjälpt nu. En period grät hon så mycket att det utvecklades eksem under ögonen.

Saltet från tårarna.

Så banalt egentligen.

Flera gånger har hon gråtit på jobbet. Ofta på toaletten nere

vid musiksalen för där är det ostört. En gång grät hon under en lektion med egenläsning då eleverna var försjunkna i sina böcker och hon till synes i sin. Från klassrummet hördes ett försiktigt ”fröken” och hon behövde inte lyfta blicken för att förstå att det var Benjamin. Hon höjde bara handen långsamt, visade att det där tar vi sedan.

Några minuter senare hörde hon hur Benjamin gled ner från sin stol och eftersom hon var rädd att rösten skulle brista vågade hon inte säga någonting. Så han gick fram till hennes skrivbord, lämnade en lapp som var vikt odimensionellt. ”Till fröken” stod det utanpå och inuti: ”när du är lessen är jag lessen va inte lessen fröken. från benjamin”.

Om Havanna besuttit makt hade hon tagit tag i allting och som man säger ryckt upp sig och gått vidare. Men hon var maktlös. Det var som att hon väntade på att någon skulle slå larm, kanske en förälder som undrar varför hon säger fel namn på barnen, lämnar ut läxor på fel vecka och säger att det är friluftsdag på onsdag när det är på torsdag.

Men inte ett ord från någon förälder. Inte från någon kollega eller rektorn. Är det ingen som ser, tänkte hon ofta.

Och kanske var det just vad hon önskade då, att någon slog larm eftersom hon inte var kapabel till det själv.

Man ska dra i handbromsen i tid hade hon fått höra.

Men hon körde på och frontalkrockade.

Det var inte förrän rektorn kom in i personalrummet en eftermiddag, frågade om hon var på väg hem och hon svarade att hon inte visste var hon bodde som hon blev sjukskriven.

Bo Kaspers Orkester maler samma ord.

”Inget fungerar. Resten rasar. Olyckskorparna kalasar.”

Havanna sitter på sängkanten, fötterna ner i golvet, i linje med

höften. Psykologen säger att hon ska skapa stadig kontaktyta.

Hon lägger händerna bredvid, vid sidan om höften och först nuddar bara handflatorna lakanet men sedan tar hon tag, pressar så tyget skrynklas, vaggas kroppen långsamt, fram och tillbaka, lyfter blicken till fönstret.

När hon flyttade in fanns en adventsstjärna i fönstret och Tove hade klätt en minigran med färgglatt pynt.

Nu är det sommar i Stockholm, Havanna kan höra sommaren när hon har fönstret öppet: ljuden av prat, skratt och fiskmåsar studsar över takåsarna. Därför har hon oftast fönstret stängt och hörlurarna på. Att livet pågår utanför är en vetenskap hon försöker undvika som sanning.

Gråt inte.

Det är bara känslor.

Inget farligt.

Ingenting brinner.

Hon reser sig från sängen, går till en stapel med flyttlådor. Hon har bestämt att det är tid nu att gå igenom innehållet. Vid flytten när det gemensamma hemmet delades packade hon bara ner sakerna, hon minns knappt vilka saker hon krigade för.

Vem fick den grå pläden? Klong-ljusstaken? Teservisen i fyra delar som de köpte på bröllopsresan?

Pierre sa till slut att han inte brydde sig och att hon fick ta vad hon ville. Hon började gråta och han sa: ”ska du gråta nu igen”.

Havanna böjer huvudet framåt, låter håret hänga ner mot golvet och samlar alla lockar i en tofs mitt på huvudet. Hon har haft samma frisyr sedan hon var barn: långt, blont och lockigt. Efter skilsmässan funderade hon på att klippa av det, visa att hon är en annan. Men så gjorde hon inte det för det vore att ljuga. Hon är ingen annan. Hon är ingens.

Så känns det.

Havanna öppnar en av lådorna som stod på vinden, märkt med "gammalt". Överst ligger ett fotoalbum, det börjar med skolavslutningen i trean. Hon står med sina systrar och mamma vid ingången till aulan och alla ler in i kameran. Hennes mamma bär en gul dress som olyckligt matchar aulans fasad. Magdalena och Gabriella står bredvid varandra, båda i permanent, deras frisyrier är så stora att det nästan inte går att se var den enas slutar och den andra börjar. De breda kavajerna likaså.

Havanna har sitt hår uppsatt i två knutar snett på huvudet och bär den ljusgröna klänningen med tunna axelband som hennes pappa köpte på en affärsresa till London. Först blev hon glad för klänningen, tills minuten efter då han berättade att han inte skulle vara med på själva skolavslutningen på grund av en viktig jobbgrej. Då kunde klänningen kvitta.

Hon bläddrar vidare i albumet, till sommarlovet med familjesemester på Öland. Det är först ett foto på torpet de hyrde, samma veckor varje sommar. Hennes mamma hade hittat det bland annonserna i Dagens Nyheter.

Havanna kommer tillbaka till somrarna i sitt minne, hur hon med den röda cykeln, som egentligen var för stor, tog sig runt utan bestämd destination. Ibland cyklade hon med vinden, barfota och hennes klänningar fläktade.

För att kunna röra sig med obegränsad tillgång på godis och glass hjälpte hon en gubbe med att plocka jordgubbar. Det var så hon tjänade sina första pengar, på jordiga knän i jordgubbslandet. Tidiga mornar innan solen stekte i nacken.

Hon underhöll sig på ön, övriga i familjen var upptagna med sitt. Hennes mamma målade akvareller, konkreta fruktskålar och blomvaser. Någon högre konstnärlig kvalitet har Havanna aldrig kunnat urskilja men tydligen var det ett viktigt skapande.

Ibland har man saker inom sig som måste ut i kreativiteten,

menade hennes mamma. Och dessa saker gavs det utlopp för i konkreta bananer, äpplen och päron på fruktskålar i akvarell. Havanna fattade aldrig vad det bottnade i.

Och hennes pappa ägnade somrarna åt jobbpaper som skulle korrigeras, signerats och postas. Eller så läste han dagstidningar kursivt. P1 skralade ut från det öppna köksfönstret i torpet för att nå trädgårdsmöblerna som strategiskt stod under körbärs-trädet för att det släppte in lagom med solljus för att han skulle bli lagom solbränd. En bit in i september kunde det synas att han haft en avkopplande semester.

Magdalena och Gabriella var i lagom ålder för att hela tiden hitta på grejer ihop. Havanna, som var flera år yngre, var för liten för att få följa med. Knappt minns hon en tid innan det att en moped eller två surrade utanför torpet för att hämta upp hennes systrar. Och snart blev de för stora för att ens följa med till Öland, det blev livliga diskussioner om de skulle få följa med pojkvänner till diverse sommarställen istället.

Två somrar åkte Havanna med sina föräldrar till Öland, medan Magdalena och Gabriella var på grekiska öar och franska kusten.

Nästa foto är på henne och Selma, hon som de hyrde torpet av.

Hon minns Selma precis. Vitt, lysande, lockigt hår av en noga underhållen permanent. Alltid klänning med blommigt mönster, alltid förkläde i ett annat. Alltid potpurri av mönster.

Bredvid Selma på fotot var Havanna verkligen en flicka, inte bara till åldern utan även till växten. Trots att Selma inte var särskilt lång nådde Havanna inte upp till mer än hennes axel. Selma brukade säga att innan de visste ordet av skulle Havanna växa om. Bara hon åt tillräckligt med kanelbullar.

Havanna minns att hon hade en kopia av fotot inramat på sin byrå i flickrummet. Hon minns också att hon skickade samma foto till Selma. Kanske att Selmas nu också bevarades i en låda

på vinden, tänkte hon. Som ett närapå bortglömt minne.

På fotot står de på trappan till Selmas hus som låg i anslutning till torpet. De ramas in av två blommande jasminer på var sin sida om trappan.

De har likadana förkläden, Selma sydde ett till dem var. Röd-vit-rutiga med deras egna initialer broderade vid midjan. Båda har blommig klänning under. Selma har blå träskor. Havanna är barfota. Selmas arm är om Havannas axel och blicken är riktad mot varandra istället för till kameran.

Havanna rycks ifrån minnet, känner telefonens vibrationer i sängen samtidigt som Bo Kaspers Orkester blir pausade. Hon väntar ut några signaler innan hon svarar.

– Hej Gabriella, svarar hon.

– Vänta, Noel ligger snett, säger Gabriella och det låter som att hon lägger ifrån sig telefonen för det rasslar och Havanna väntar med rutin in en fortsättning. Så, då är jag tillbaka, jo jag ringer för att mamma ringde mig.

– Jaha.

– Så du kanske förstår varför jag ringer?

Havanna säger ingenting, trots att hon förstår.

– Seriöst, säger Gabriella. Mamma sa att du fick ett utbrott, att du skrek på henne mitt i Kungsträdgården.

– Jag skrek inte.

– Varför fick du ett utbrott?

– Det var inget utbrott, säger Havanna långsamt. Jag höjde rösten för hon lyssnade inte och då sa jag det högre.

– Tänk nu på mamma lite, om du har en dålig dag kan du inte ta ut det på henne.

– Jag lät inte något gå ut över henne, jag var arg på just henne.

– Du kan vara så barnslig ibland, vet du det? Inga mer utbrott, hör du det? Mamma var väldigt upprörd när hon ringde mig. Du

måste faktiskt tänka på henne också.

– Tänka på henne, säger Havanna och andas in djupt. Jag har alltid tagit gränslös hänsyn och det är jag ärligt talat förbannat trött på nu.

– Vad sa du?

Havanna är själv förvånad över det hon sa, men det kändes skönt så hon fortsätter:

– Att jag är förbannat trött på att visa gränslös hänsyn.

– Du behöver inte svära för det.

– Förbannat är ingen svordom.

– Inte är det vackert.

– Det ger jag fullkomligt fan i. Jag är 32 år och använder precis vilka ord jag vill.

– Använder du sådana ord på jobbet också?

– Hela tiden Gabriella, h-e-l-a tiden.

– Nu är du barnslig igen.

– Seriöst? Jag är inget barn. Du har ingen som helst rätt att ..., säger Havanna men hinner inte avsluta meningen.

– Jag är din syster.

– Och därför får du säga vad du vill? Om du brydde dig det minsta om att vi var systrar skulle du börjat samtalet med att fråga hur jag mår.

– Nu ringde jag faktiskt för att mamma är ledsen.

– Dramaqueen, säger Havanna och förvånas själv över de ord som kommer till henne, men det känns bra och därför fortsätter hon: Vet du vad Gabriella, det är ingen stor grej. Mamma ville att jag skulle hjälpa henne att hänga tavlor till utställningen som hon ska ha med några på kursen och jag sa nej. Det är allt.

– Det kan du väl hjälpa henne med?

– Jag kan inte på lördag.

– Vad ska du göra som är så viktigt på lördag?

– Om det är så viktigt kan väl du göra det?

– Åka hela vägen från Malmö för det?

– Bara för att du och Magdalena bor långt bort är det inte rättvist att jag ska ta i allt som gäller mamma och pappa. Någon av er får väl åka hit ibland också.

– Det är orealistiskt, vi har egna familjer. Jag kan inte åka till Stockholm hela tiden och skulle Magdalena flyga från Barcelona för detta? Ibland måste du tänka till lite. Vi har barn och du ...

– Och jag vadå, säger Havanna och reser sig från sängen.

– Varför ska du vara så besvärlig, du får bjuda till lite.

– Jag har bjudit till sen jag var åtta år, det är nog nu.

– Men vad är det med dig, skriker Gabriella och då börjar även Noel skrika och skriket skär genom telefonen.

Havanna klarar inte bebisskrik.

– Martin, ta honom, skriker Gabriella alltför nära telefonen och då samtalet får några sekunders paus ser Havanna det som sin startsträcka.

– Ärligt talat Gabriella, jag pallar verkligen inte det här, jag har mer än tillräckligt med mig själv just nu. Du får ringa Magdalena om du vill ha medhåll. Jag ställer inte upp på detta.

– På detta ..., säger Gabriella innan Havanna klickar av.

Hon tittar på den svarta skärmen, sätter sig på sängkanten, letar med händerna i lakanet, trycker det hårt mellan fingrarna.

Vad fan?

Vad gjorde jag?

Ingenting brinner.

Det går bara några sekunder innan hon hör knackningar på dörren och Toves röst utanför som frågar om hon är okej.

Andetagen.

Hon måste lugna andetagen.

– Jag kommer in nu, säger Tove och öppnar dörren långsamt, sätter sig bredvid på sängkanten, lägger armen om och lutar sitt huvud intill. Maten är klar.

- Jag är inte hungrig, förlåt.
- Det ger jag fan i du vet, säger Tove och knuffar till henne lite i sidan. Du ska äta.
- Jag tror inte jag kan.
- Jag vet att du kan, jag har sett dig äta flera gånger. Och jag har lagat lasagne med aubergine.
- Har du?
- Okej, August har lagat om vi ska vara petiga, men jag hejade på, säger Tove. Kom nu.

Lasagnen smakar ingenting, men det är inte Augusts fel. Säkert är den jättegod, men Havanna har inte känt några smaker på flera månader.

- Det var jättegott, säger hon, lägger aubergine på gaffeln och tvångstuggar.
- Supergott älskling, säger Tove.
- Tack älskling, säger August.

Gråt inte.

Ingenting brinner.

Bara något så litet som att Tove och August säger älskling kan få henne att gråta. För hon har ju också suttit mittemot vid ett köksbord, sagt älskling och berömt maten samtidigt som hon saltat på toppen.

- Vad ville Gabriella då, frågar Tove.
- Mamma hade sagt att jag fick ett utbrott på lunchen.
- Och?
- Hon tyckte att jag skulle hjälpa mamma med tavlorna.
- Såklart hon tyckte.
- Kanske att ..., säger Havanna och sveper runt gaffeln på tallriken, hon försöker peta bort löken för det är någonting med löken som är skevt. Jag kanske ska göra det, det blir en så stor grej av det annars. Det kanske är lika bra att bara göra det.

– Du vet vad jag tycker, säger Tove och skakar på huvudet.

– Jo men ...

– Nu är läge att markera hela vägen. Det är inte okej att hon ställer sådana krav på dig och speciellt inte nu. Det är inte så att hon varit något väldigt stöd till dig direkt.

– Tove, säger August och när deras blickar möts över köksbordet är det som att meningen fortsätter ljudlöst.

Förut var det Havanna och Tove som kunde avsluta varandras meningar och ha ordlösa konversationer.

Nu finns August.

Nu har Tove August.

– Sorry, men jag tycker faktiskt det, säger Tove och lutar sig tillbaka på köksstolen. Du åkte till Gnesta för att hämta den där schäslongen. Hon begär mycket den kvinnan, men vad ger hon tillbaka egentligen? Man kan inte bara ta.

– Jag vet, säger Havanna. Jag vet.

Tove lutar sig fram igen och fortsätter äta, August håller upp rödvin till Havanna utan att fråga om hon vill ha mer.

– Nu slutar vi prata om mig, säger hon och lyfter sitt vinglas. Förlåt att jag är sämst som inneboende, skål för er som inte slängt ut mig.

– Du är en bra inneboende som ger mig anledning att dricka vin, säger August och höjer sitt vinglas. Det är alltid något, skål.

Havanna och August klingar sina vinglas över bordet.

– När jag fått ut den här, säger Tove och pekar på sin mage. Då har jag mycket att ta igen på er två kan jag säga.

– Innan den där är ute, ska jag vara härifrån, säger Havanna.

– Ingen stress, säger Tove och Havanna tänker att hon måste säga så efter livslång vänskap, att det tillhör kontraktet.

– Ingen stress alls, säger August och Havanna tänker att han faktiskt inte måste säga så, men han gör det och hon känner att han menar det.

– Det är flera månader kvar tills att Princess Diamond behöver sitt rum, säger Tove.

August ställer bestämt ner vinglaset, lutar sig tillbaka på stolen och tittar på Tove.

– För sista gången, säger han och skakar på huvudet. Hon ska inte heta Princess Diamond.

– Har du något bättre förslag?

– Jättemånga, säger August och tar sats men får inte fortsätta för Tove avbryter.

– Vi har sett ditt Excel-dokument, det är pyssligt med färgerna och så, jättefint verkligen, säger Tove och möter Havannas blick och skakar på huvudet.

– Du bad om en lista, säger August. Var det fel nu?

– Man skriver inte en namnlista i Excel, säger Tove och söker medhåll hos Havanna.

– Schweiz, säger Havanna och lyfter händerna över huvudet.

– Men jag har jättebra förslag där i alla fall, säger August.

– Vi kan inte döpa henne till Bodil, säger Tove och skrattar till. Du har bara tantnamn på din lista August.

Havanna lägger långsamt ihop besticken, tar vinglaset för det vore ofint att lämna bordet med vin kvar.

Hon lyfter blicken ut mot köksfönstret. Tove och August har utsikt med Mariaberget i ryggen och Stadshuset står i kvällsljus. Hon dricker av vinet, håller kvar blicken. Blinkar snabbt för att tränga undan tårarna.

Bodil.

Bodil stod på hennes lista.

Tove reser sig från stolen, ställer sig bakom Havanna, kramar henne bakifrån, kommer riktigt nära.

– Ibland tänker jag mig inte för, säger hon tyst. Förlåt.

– Det är okej, säger Havanna och möter August blick över köksbordet. Jag är glad för er skull.

Med en sporadiskt monterad lampa över sig sitter Havanna i sängen, granskar innehållet i skokartongen som hon hittade i samma flyttlåda som fotoalbumet. Den är klädd med blommigt omslagspapper, i ligger brev buntade efter årtal, omlindade med sidensnören. Hon tar upp en hög men kan inte greppa hela.

Hon lägger buntarna framför sig, det är brev som Selma skrev under årens månader som inte var sommar.

Havanna börjar läsa ett efter ett. Läser Selmas beskrivningar om hur höstvindarna tycks vilja blåsa fönsterrutor ur huset, hur det ilar i husknutarna av den öländska vinden som hon ibland misstänker för spöken i tapeterna. Selma skriver om öns färger: det som bäddas på hösten i det gula, orangea och rött för att bli brunt, grått, vinterfrost och vitt. Hon skriver om blå fält mellan björkarna på våren och gullvivor som skymtar i skaror.

Hon skriver om Goldie som ligger vid hennes fötter under köksbordet. Som ligger kvar där när hon lockar vid ytterdörren. Goldie vet när snödrivorna blåser in i trädgården och vindar kommer från Östersjön. Då vill hon inte ut på promenad.

Flera gånger blir Selma insnöad och då blir breven längre.

Havanna vänder blicken till det inramade fotot på henne och Selma som hon hittade längre ner i flyttlådan. Fotot från sista midsommaraftonen. Morgonen efter åkte de plötsligt hem.

På midsommaraftonens kväll, just när Havanna skulle somna, öppnade hennes mamma dörren till rummet Havanna kallade sitt och sa: ”efter frukost åker vi”. När Havanna försökte säga någonting sa hennes mamma att det var ingenting att diskutera. De skulle lämna ön. Fyra veckor tidigare än planerat.

Havanna minns midsommardagens morgon, hon vaknade och samtidigt visste att det hon såg, dofter hon kände och allt hon gjorde skulle vara för sista gången. Som att hon förstod att den plötsligt tidigarelagda hemresan inte bara skulle bli slutet på den

sommaren utan även framtida somrar på Öland.

Det var en känsla av att någonting var över, därför försökte hon memorera bilder och dofter, hon strök med handen över varje ting hon ville behålla känslan av och försökte sniffa in dofterna, svälja dofterna så de skulle förbli en del av henne.

Vid frukosten tog hon extra många jordgubbar. Tog ett bett mitt i varje och snurrade var och en runt tungan minst ett varv. Hennes mamma sa att hon skulle äta ordentligt, så hon slutade.

Hon cyklade till Doris affär, vände sin plånbok upp och ner på kassadisen så jordgubbspengarna ströslades ut.

– Hur många jordgubbsklubbor får jag för det här, frågade hon när mynten fortfarande snurrade.

Doris räknade och svarade att det räckte till nio stycken.

– Då vill jag köpa nio, sa hon och när Doris vände sig om för att hämta den stora glasburken med klubbor i fortsatte hon: Vi ska åka hem idag.

– Ska ni det, sa Doris förvånad och stannade till i sin rörelse. Då får jag önska dig ett fortsatt fint sommarlov.

Havanna minns hur det stockade sig i halsen samtidigt som hon tog emot påsen med jordgubbsklubborna. Sedan vände hon sig om och började gå mot dörren. Hon minns att Doris ropade efter henne, räckte fram en silvrig fickspegel med fjärilar på som var inlindad i blått silkespapper.

– Ett minne från Öland, sa Doris. Tills vi ses igen.

Havanna cyklade längs strandängarna med fickspegeln och jordgubbsklubborna i cykelkorgen, ner till havet. Varje snäcka på stranden ville hon plocka med sig och lägga på fönsterblecket i flickrummet. Alla blommor ville hon plocka och binda kransar som hon kunde ta med sig hem.

Det var en fin morgon och på något underligt vis brukade just den sista morgonen varje sommar vara det. Vilket gjorde det svårt att streta emot saknaden som byggdes på innan bilen ens

rullat ut från byn. Det blev till en knut inom henne som gjorde att hon sällan sa någonting innan de passerat i alla fall Västervik. Låt mig få stanna kvar, tänkte hon, låt det snart bli sommar igen.

Havanna låter minnet vara kvar vid den sista cykelturen, för hon minns också att hon så länge tvekade ifall hon skulle cykla till det sista huset i byn för att säga hej då.

Vill du läsa fortsättningen?

Den finns att köpa här: seriostofforlag.se